

207

פרוטוקול מס' 18/א

מיטיבה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, אשר התקיימה
ביום ד', י"ט בשבט, 1.2.56, בשעה 8.45

בכור:

- ב. אזניה - היו"ר
- ע. איכילוב
- ס. בגין
- ט. הלל
- ז. ורהפטיג
- י. כמיס
- נ. לוקר
- נ. ניר
- ס. קסיס
- ח. רובין
- י. שופמן

סוזמנים:

- מר כהן - היועץ המשפטי לממשלה
- ד"ר הלוי - שופט מחוזי
- ד"ר למ - שופט מחוזי
- ד"ר עציוני - שופט מחוזי
- מר אייזנברג - מנהל בתי-המשפט

בעדרו:

- ס. אונא
- ע. אסף
- א. אלטמן
- י. בדר
- י. הרדי
- ת. טובי
- י. ישעיהו
- י. נילצני
- ס. סנה
- י.ס. דוזנברג

סדר-היום:

חוק בתי-המשפט, תשט"ז - 1955
(סקירה של שופטים מחוזיים)

=====

היו"ר ב. אזניה:

אני פותח את הישיבה.

להצעת חוק בתי-המשפט.

השופט ד"ר למ:

אני בני סבור כי היה מקום להציע את חוק בתי-המשפט, כאשר הצעת החוק הונאה לקריאה ראשונה לכנסת השנייה לא פנינו בהצעה לבטל את הקריאה הראשונה, מפני שהיינו בטוחים שהכנסת השנייה לא תספיק לדון בו. אולם אמרתי לשר המשפטים כי לפי דעתי היה מיטיב לעשות אילו ויתר על אגדת החוק לקריאה שניה וסליטית בכנסת. לא הצעת החוק עצמה ולא הפגמים אשר בה הביאו אותי לדעה זו, אלא סבור אני כי על ידי קבלת חוק זה - גם אם יתוקנו הפגמים הנראים בו כבר כעת - נגדרם לתוצאות אשר בסופו של דבר יביאו נזק לבתי המשפט.

השופט ד"ר לם:

חוק בתי-המשפט בא לבטל שורה שלמה של סעיפים אשר מקורם בחקופת המנדט, בלי לתת חוקף להוראות חדשות. אזכיר כאן רק סעיף אחד המהווה את היסוד לפעולתם של בתי-המשפט בארץ: סימן 38 לדבר המלך במועצתו. סעיף זה כ"פטר לבתי-המשפט לבטל דברי חקיקה רבים מחקופת המנדט שהם "אולטרא-וירוס". גם בתי-המשפט המנדטוריים השתמשו בסמכות אשר ניתנה להם לפי סימן 38 כדי לבטל פקודות של הנציב העליון אשר הוצאו בניגוד לדבר המלך במועצתו. עם ביטול סימן 38 תתעורר השאלה מה יהיה גורלם של החוקים המנדטוריים אשר מלכתחילה לא היו ב"ו"ף. יש לזכור כי אין במדינת חוקה; אין אצלנו עקרונות משפטיים אשר נחגבשו בחוקה ואשר יוכלו להדריך את בתי-המשפט בבואם לבדוק אם חוק מסויים סותר את הנאמר בחוק-יסוד.

כאשר הכנסת הראשונה נגשה להכנת חוקי-יסוד היתה תכנית להכין חוק-יסוד גם בדבר בתי-המשפט, בו היו קובעים את העקרונות המשפטיים עליהם מושתת שיטת המשפט בארץ. בחוק זה היו קובעים את העקרון שאין אדם יכול להוציא עצמו מסמכותם השיפוטית של בתי-המשפט. כן היו מכריעים בחוק זה בשאלה אם צריכים אצלנו לשבת בדין רק שופטים מקצועיים או שאפשר לצרף אליהם גם שופטים בלתי-מקצועיים. כן היו קובעים בחוק זה הלכה ברורה אם על כל החלטה של בית-משפט קיימת אפשרות ערעור.

אולם לא בגלל כלהאמור לעיל חושש אני מפני הצעת חוק בתי-המשפט. אני בטוח כי בתי-המשפט ימשיכו להגשים את העקרונות האלה כאשר ימצאו כי זה נחוץ לטובת העניין. אמנם חוק בתי המשפט יקשה עליהם, אבל הם בוודאי יתגברו על זה.

אני חושש מפני חוק בתי-המשפט מפני שאני סבור כי יש צורך ברפורמה יסודית בשטח בתי-המשפט; יש צורך ברפורמה מרחיקה-לכת הרבה יותר מהמוצע בחוק זה. והרי לא במהרה תסיים הכנסת את הקריאה השנייה והשלישית כהצעת חוק זו. לכן לא נוכל תוך זמן קצר לבוא ולדרוש מהכנסת הזאת או אפילו מהכנסת אשר תבוא אחריה, כי תתן דעתה על רפורמה של בתי-המשפט.

לאחר הקמת המדינה השתרר בשטח השיפוט מצב בלתי-בריא ובלתי-הגיוני. בחקופת המנדט כמעט על כל החלטה של בתי-משפט היתה אפשרות ערעור. גם כאשר המחוקק המנדטורי ניסה להגביל את אפשרות הערעור קבעו בתי-המשפט והם קובעים זאת גם כיום, כי אותם החוקים המנדטוריים אשר ניסו לצמצם את אפשרות הערעור הם "אולטרא-וירוס", הואיל ודבר המלך במועצתו קובע כי ישנה זכות ערעור. נוסף לאפשרות לערער בפני בית-המשפט העליון אפשר היה בזמן המנדט לערער גם בפני ה-Privy Council באנגליה בתחילה, לאחר כיבוש הארץ על-ידי האנגלים, רצו השלטונות לצמצם את אפשרות הערעור ל-Privy Council רק לעניינים מסויימים וקבעו, למשל, שבתביעות אזרחיות אפשר לערער ל-Privy Council רק כאשר נשוא התביעה עולה על 500 לירות. אולם זמן קצר לאחר מכן יצא חוק מיוחד בדבר הגשת ערעורים ל-Privy Council ובו נאמר שאפשר לערער בפני ה-Privy Council ברשות ללא כל הגבלה.

מהו המצב אצלנו כיום? ישנם עניינים לאין ספור שאי-אפשר לערער עליהם. טוב שלא קיימת אצלנו יותר האפשרות לערער ל-Privy Council, אולם כתוצאה מכך אי-אפשר לערער על החלטה של בית-הדין הגבוה לצדק. כן יכול אצלנו דן יחיד להחליט על ביטול בחירות לרשות מקומית מסויימת, למשל לעיריית תל-אביב. אני חושב כי זהו מצב בלתי-מתקבל על הדעת. לעומת זאת יש אפשרות להגיש שני ערעורים על פסק-דין של בית-משפט השלום, ויהיו אפילו על סכומים פעוטים.

אינני אומר כל זאת כדי להציע כבר היום לשנות את המצב הקיים. לא ברור לי כיצד יש לשנות, ואני סבור כי השינוי מצריך תחילה שיקול-דעת של חדשים; לשם כך יש לשמוע מומחים בשטח המשפט, יש לשמוע מספר שופטים גדול יותר ולהוועץ עם המרצים למשפט מהאוניברסיטה. אין הסיטה המנדטורית הנהוגה כיום גרועה כל-כך שיש צורך לשנותה לאלתר. יחד עם זאת אין לחוקק היום חוק-יסוד; מוטב להמתין עוד זמן מה ובינתיים לבדוק מהו השינוי הרצוי והדרוש.

השופט ד"ר לם:

ניקח כדוגמה את בית-הדין הגבוה לצדק. אמנם הציבור בארץ שבע-רצון מהחלטותיו של בית-משפט זה, אך ברור שהמנגנון של בית-המשפט העליון אינו מספיק כדי לספל בכל השאלות המובאות בפני בית-הדין הגבוה לצדק. מספר הפניות לבית-הדין הגבוה לצדק בארץ הוא גדול מאד לעומת מספר הפניות באנגליה. באנגליה מפותח מאד הסרטיורארי ובתי-המשפט באנגליה מתערבים בעניינים בהם אין בתי-המשפט בארץ מעיזים להתערב, אם כי דבר המלך במועצתו מחיר להם זאת.

דבר נוסף במורשת המנדט הניתן לשיפור הוא ענין ההלכה הפסוקה. היועץ המשפטי ניסה לחקן זאת בהצעת החוק, אך לדעתי לא הצליח בזה. אינני יודע מה השפיע על מנסחי החוק שהציעו כי ההלכה הפסוקה תחייב את האינסטנציות הנמוכות יותר. עברתי על חוקים של ארצות מספר ולא מצאתי אף באחד מהם הוראה דומה ובוודאי שלא מצאתי הוראה האומרת כי ההלכה הפסוקה תחייב את האינסטנציה הראשונה או הנמוכה יותר.

המצב בקונטיננט הוא היפוכו של הדבר. שם אין לה פניות משנה בהלכה פסוקה רק האינסטנציה העליונה, אבל אף פעם לא יש בכך הגיון רב, מפני שמבדילים בקונטיננט בין בית-המשפט היושב בהרכב קטן לבין בית-משפט היושב בהרכב גדול. כאשר בית-משפט יושב בהרכב גדול ומתעוררת שאלה עקרונית, מחליט הוא בנוגע לשאלה העקרונית בלי להוציא פסק-דין והחלטה העקרונית נושמת בספר היודיקטים ובית-המשפט העליון אינו יכול לשנותה אם מוצא זאת לנכון, אלא באותו הרכב שופטים מבחינה מספרית בו נתקבלה החלטה. בדרך כלל, פוסקות הערכאות הנמוכות יותר ברוח החלטה הרשומה בספר היודיקטים, אולם הן רשאיות לסטות ממנה.

בארץ, רואים השופטים/עצמם קשורים בהלכות הפסוקות של ערכאות גבוהות יותר וטוטים שהן רק במקרים יוצאים מן הכלל.

מורגש כי בית-המשפט העליון בארץ נוקשה מדי ורק לעתים רחוקות סוטה מן ההלכה הפסוקה. בייחוד מורגש שאין בית-המשפט העליון סבור כי להרכב של 5 או 7 שופטים יש יותר משקל מאשר להרכב של 3 שופטים, וכי בית-משפט היושב בהרכב גדול יכול לשנות את ההלכה הפסוקה. אני אף הצעתי פעם הצעה אשר לא נתקבלה, ואני חווה ומציעה מחדש: יורכב הרכב שופטים גדול והוא יבדוק את ההלכות הפסוקות. אני חושב כי דבר זה היה רצוי מאד, כי לדעתי דרושה רפורמה בשטח זה.

נניח כי הוגש ערעור על פסק-דין של בית-משפט השלום ובית-המשפט המחוזי, היושב בהרכב של שלושה שופטים, אישר את פסק-הדין ודחה את הערעור. ברשות הוגש ערעור נוסף לבית-המשפט העליון, שאף הוא דן בערעור בשבתו בהרכב של 3 שופטים. יכול לקרות כי שנים משלושת השופטים העליוניים יהיו בדעה כי 4 השופטים בשתי הערכאות הנמוכות טעו, והשופט השלישי יתמוך בדעה השופטים הנמוכים. הערעור יתקבל, אם כי רק שני שופטים תמכו בדעה זו ואילו 5 שופטים חשבו אחרת. זאת תהיה ההלכה הפסוקה ל-15 - 10 השנים הבאות למרות שנתקבלה על-ידי המעוט בלבד. מקרים כאלה מהווים פגם רציני מאד בתיאוריה של ההלכה הפסוקה. מסיבה זאת אין לאמר בחוק שכל בית-משפט כפוף להלכה שנפסקה בבית-משפט גבוה יותר.

אשר להרכב בית-המשפט העליון, יכולה הכנסת לשקול את הדבר אם לא כדאי להסמיק את זקן השופטים, אולי יחד עם שר המשפטים ובהסכמתה של ועדת החוקה של הכנסת. להתקין תקנות אשר יקבעו מתי צריך בית-המשפט העליון לשבת בהרכב גדול מ-3 שופטים. אני בדעה שכאשר אחד משופטי בית-המשפט העליון דורש זאת צריך בית-המשפט העליון לשבת בהרכב רחב יותר מהרכב של 3 שופטים.

אני שולל תכלית השלילה את ההצעה המאפשרת

עריכת דיון נוסף לאחר שניתן כבר פסק-דין בבית-המשפט העליון, והצדדים יודעים כבר את תוצאת הדיון הראשון. גם בארצות-הברית יכול בית-המשפט העליון לערוך דיון נוסף בענין שכבר דן בו, אך רק במקרה כאשר בדיון הראשון הדעות היו מחולקות ולא היתה דעה אשר זכתה לחמיכת 5 שופטים לפחות. במקרה כזה יושב בית-המשפט העליון בהרכבו המלא - בהרכב של 9 שופטים - ומחליט מחדש, אולם לצדדים לא ידוע מה היתה תוצאת הדיון הראשון. אינני מכיר ארץ בה קיימת הלכה שלאחר שניתן בית-המשפט דן במשפט מסויים ופסק בו, והחלטתו נמסרה לצדדים, יכול הוא לחזור ולדון בענין מחדש. אני חושב כי תהיה זו שגיאה פאטאלית לקבל את הרעיון הזה אצלנו.

השופט ד"ר לם:

הגדרת סמכויותיו של בית-המשפט הגבוה לצדק היא בצורה מסוכנת מאד, מפני שהיא מצמצמת את היריעה במקום להרחיבה. נשיא בית-המשפט העליון הסביר כבר נקודה זאת. אני מבין שיתכן וקיים הבדל בין בתי-הדין הדתיים לבין בתי-דין נמוכים אחרים; הכנסת לא חרצה אולי להסמיך את בית-המשפט העליון שיוכל להתערב בהחלטה של בית-דין דתי כאשר ההחלטה ניתנה בניגוד לחוק, מפני שהכנסת קבעה כי בתי-הדין הדתיים אינם קשורים על-ידי חוקי המדינה. אך אין להגביל את סמכותו של בית-המשפט העליון כלפי בתי-משפט אחרים ולאפשר לו להתערב בהחלטות של בתי-משפט אחרים רק כאשר ההחלטות ניתנו ללא סמכות.

אם לא התקבל דעתי שיש לנסח את הסעיף המגדיר את סמכותו של בית-המשפט העליון כשם שנוסח בדבר המלך במועצתו, צריך יהיה, לדעתי, למצוא תרופה כיצד להחיל בארץ את הצויים הקיימים באנגליה: Certiorari, Mandamus, Injunction. אני בדעה כי יש להסמיך את בית-המשפט העליון שיוכל להתערב בכל מקרה של פגיעה בצדק הטבעי, ויש לכתוב זאת בחוק.

הוויכוח בשאלה אם בבתי-המשפט צריכים לשבת רק שופטים מקצועיים או גם הדיוטות התחיל עם קום המדינה. אני הצעתי בזמנו כי בבית-דין לספסרות ישבו שני שופטים בלתי-מקצועיים. אולם בשאלה הזאת אי-אפשר להכריע על דגל אחת. אני כשלעצמי חונכתי בארץ בה ישבו הדיוטות במשפטים פלייליים ואזרחיים גדולים, ולא נכשלו בזה.

בעניינים אלה צריך לשמוע מומחים ולשקול היטב את הדעות. אך... הכנסת תקבל עתה את חוק בתי-המשפט לא ברור מתי תוכל לחזור ולדון באותם העניינים שחוק בתי-המשפט אינו מטפל בהם. ברור שאין בארץ מקום לשיטה של חבר מושבעים.

בשאלת התערבות העתונות במהלך המשפטים היה לי ויכוח קשה עם נשיא בית-המשפט העליון. ברור לי כי העתונות צריכה להיות מנועה על-ידי חוק ברור מליצירת השפעה ישירה על בתי-המשפט. מאידך, אין מצבנו דומה למצב באנגליה, כי על חבר מושבעים קל יותר להשפיע מאשר על שופט מקצועי. האיסור החל כיום על העתונות בעניין זה, למעשה אינו נותן דבר, מפני שקשה מאד וכמעט בלתי-אפשר להוכיח בבית-המשפט כי לעורך עתון הייתה כוונה להשפיע בדבריו על מהלך משפט החלוי ועומד. החוק המנדטורי אשר הסדיר עניין זה היה הרבה ביותר ברור, אך ההוראה העיקרית בעניין זה בוטלה מפני שבית-המשפט העליון החליט כי סעיף 4 לפקודת בזיון בתי-המשפט נחקק בניגוד לדבר המלך במועצתו ועל כן בטל מעיקרו. אך הכנסת יכולה לתת תוקף לסעיף הזה ובצורה זו להסדיר את השאלה של התערבות העתונות.

אני נגד חקיקת חוק בתי-המשפט גם מסיבה זאת שעלול להווצר לחץ מצדדים שונים לשם שינוי סעיף זה או אחר בחוק. בהצעות של הסדרות עורכי-הדין ישנן הצעות רבות שהועלו גם על-ידי השופט אולשן או על-ידי השופט הלוי. אך ברגע האחרון הכניסה הסדרות עורכי-הדין בהצעותיה שינויים מספר. דבר זה בא להוכיח עד כמה מסוכן כאשר אין דנים בגעיה בכללותה.

שר המשפטים שאל אותנו בישיבה האחרונה מה דעתנו על המוסד של רשמים. הסדרות עורכי-הדין מציעה לבטל מוסד זה, אשר הועבר אלינו מן השיטה האנגלית, אם כי לא בטלואו, ואשר הצליח יפה מאד הן באנגליה והן בארץ. אני עובד כבר שנים בעזרת רשם ולדעתי, אם יבטלו את מוסד הרשמים, יצטרכו להוסיף לכל בית-משפט מחוזי עוד שלוש סופטים כדי שיעשו את עבודתו של הרשם. יעילות עבודתו של הרשם נובעת מהפרוצדורה הפשוטה אשר בה הוא מסדיר את העניינים הסובאים לפניו. שופט השומע בקשות שונות צריך להקדיש להן הרבה יותר זמן מאשר אילו הובאו לפני הרשם, מפני שהפרוצדורה בה צריך לנהוג השופט היא הרבה יותר נוקשה ומסובכת.

ת. רובינן: אם הטלת תפקידים סיפוריים על הרשם אינה פוגעת בעקרון אי-תלות הרשות השופטת?

השופט ד"ר לם: נכון כי תפקידו של הרשם כלול גם תפקיד סיפורי. המסקנה הנובעת מכך היא לא ביטול מוסד הרשמים, אלא שינוי הרשמים על-ידי ועדת מינויים מיוחדת דוגמת ועדת המינויים. הטמנה את השופטים. לדעתי, תפקידו של רשם בבית-משפט מחוזי

או.

השופט ד"ר לס:

כאשר הוא עוסק גם בעבודת שפיטה, קשה הרבה יותר מתפקידו של שופט שלום. ובאמת, בזמן המנדט ראו במינוי שופט שלום לתפקיד רטם בבית-משפט מחוזי העלאה בדרגה.

אני חושב כי נוכל לנקוט בשיטה האנגלית ולהעביר לרטמים סמכויות רבות. אם ליד כל בית-משפט מחוזי יהיו מספר רטמים תתנהל עבודה בית-המשפט ביתר יעילות.

אני מזהיר את הוועדה בפני ביטול מוסד הרטמים ואני מתפלא כי הוצע לבטלו דווקא בבית-המשפט המחוזי, בו יש לרטם גם תפקיד שיפוטי, ולהשאירו בבית-המשפט העליון, בו אין הרשם עוסק הרבה בעבודה שיפוטית.

אני סברך על ההצעה של קביעת סמכויות שיפוט של בתי-המשפט. עד עתה היו תמיד קסיים בשטח זה, מפני שאנשים לא ידעו לאיזה בית-משפט עליהם להגיש את תביעתם, ולא פעם קרה שרק אחרי ישיבות מספר התברר לבית-המשפט כי אין לו סמכות לדון בתביעה והיה מעביר את התביעה לבית-המשפט המוסמך לדון בה. אני נהגתי להעביר לבית-משפט השלום תביעות אשר הוגשו אלי ואשר היו בסמכות שיפוטו של בית-משפט השלום, למרות הדעה המקובלת כי המדובר היה בעיקר בסמכות מקומית. אולם נוכח הצעה החוק מציעה הסתדרות עורכי-הדין כי גם בית-משפט צמוד יותר יוכל להעביר תביעה לבית-משפט גבוה ממנו. אני חולק על הצעה זאת מפני שיש מעין זו אינה קיימת באף ארץ אחרת. כאשר בית-משפט מחוזי מחליט להעביר תביעה לבית-משפט השלום, קשור בית-משפט השלום בהחלטה זו. אם יחליט בית-משפט השלום כי תביעה מסוימת אשר הוגשה אליו אינה בגדר סמכותו ויעבירה לבית-המשפט המחוזי, יוכל בית-המשפט המחוזי לקבוע כי בית-משפט השלום טעה ועל כן ההעברה לא היתה נחוצה. לכן, אם רוצים לקבל את הצעת הסתדרות עורכי-הדין בדבר העברת תיקים מבית-משפט השלום לבית-המשפט המחוזי, יש יחד עם זאת לוטר כי בית-המשפט המחוזי אינו קשור בהעברה זו, ואם ימצא שבית-משפט השלום טעה, יכול הוא להחזיר את התביעה לבית-משפט השלום.

אני מתנגד בהחלט לסעיף 8 בהצעת החוק. סעיף זה עלול לגרום לכך שאדם ישפוט בפני שופט אשר הרשות המבצעת רוצה כי ישפוט בפניו. מקרה כזה במדינת ישראל, במשפט הקשור בענין הסחרת, והיועץ המשפטי דאז פנה לשופט השלום הראשי וביקש שלא יעביר את ניהול החקירה המוקדמת לשופט מסויים. שופט השלום הראשי התנגד לכך. בתקופת המנדט אפשר היה במקרים כאלה להעביר את המשפט לשופט בריטי, והשלטון המנדטורי שמר לעצמו זכות זו מפני שלא רצה כי משפטים מסויים יובאו בפני שופטים מקומיים.

אותה המטרה אפשר להשיג כיום על-ידי סעיף 8 של הצעת החוק, אם יוחלט שענינים מסויים יובאו רק לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב, או בירושלים, למשל. על-ידי קבלת סעיף זה נבטל את הפרדת הרשויות הקיימת.

בקשר לסאלה זו סבור אני שיש לדון על כך אם אין מקום להפרדה מוחלטת של הנהלת בתי-המשפט ממשרד המשפטים. הצעה זו הועלתה כבר לפני שנים מספר ואף התנלה בענין זה חקירה נרחבת, כראשותו של השופט אולסן. הפטרה אשר הושגה לאחר חקירה זו הייתה הקמת הנהלה של בתי-המשפט, ליד משרד המשפטים. סבור אני כי יש לנסות ולהפריד לגמרי בין הנהלת בתי-המשפט לבין משרד המשפטים.

לעומת זאת דרוש קטר הדוק יותר בין בתי-המשפט לבין הכנסת. הכנסת מחוקקת חוקים רבי מבלי שנחווה את דעתנו עליהם, ואני חושב שיש צורך בחוות-דעת כזאת. החלטות רבות של בתי-המשפט גינתו בניגוד לדעתו של המחוקק. אך בתי-המשפט לא יכלו לפסוק אחרת, מפני שהם קטורים לאות הכתובה של החוק ולכוונה המשתמעת ממנה, אלא שכוונה זאת לא זמיר מזדהה עם כוונת המחוקק שחוקק את החוק.

דבר נוסף העלול לגרום לתסבוכת גדולה היא הצעת הסתדרות עורכי-הדין לחלק את הבגדים לקטנים ולגדולים ובהתאם לכך לקבוע את הסמכות לדון בהם. אין לקבל חלוקה כזאת, מפני שבגד נגד רשות

או.

השופט ד"ר לם:

מקומית עשוי לפעמים לקבוע הלכה הרבה יותר חשובה מאשר בג"צ נגד הרשות המבצעת אשר מסרבת להעמק רשיון לפתיחת מכולת, למשל.

אשר להוצאה-לפועל, אני מזהיר בפני סתן אפשרות עלעור נגד הוצאה-לפועל. אני חושב כי בג"צ במקרה כזה הוא יותר מהיר ופותר את השאלה הרבה יותר טוב.

בסיכום, ישנם כמה דברים ראויים לציון בהצעת החוק אותם יש לקבל, אך לשם כך אין צורך בחוק מיוחד. הדברים אותם יש לתקן הם: א) חלוקת הסמכויות; ב) ביטול ההלכה הקיימת כיום במשפטים פליליים שבמקרה של חלוקת הדעות אב בית-הדין הוא המכריע. יחד עם זאת אין לקבל את ההצעה המופיעה בהצעת החוק, כי במקרה של חלוקת דעות תכריע הדעה המקילה עם הנאשם. הגיונית יותר היא השיטה האירופית אשר לפיה מתקבלת במקרה כזה הדעה המחמירה עם הנאשם. ג) בענינים אזרחיים צריכה דעתו של אב בית-הדין להיות המכרעת.

ישנם עוד דברים מספר הטעונים תיקון עליהם דיבר חברי ד"ר הלוי. אולם מחוץ לאלה, אין צורך בחקיקה כללית.

אני מזהיר את הרועדה בפני קביעת החובה של הלכה פסוקה לערכאות נמוכות יותר, מפני שבאופן כזה אפשר לכפות על בתי-המשפט לפסוק הלכות אשר אינן נכונות ואשר תבטלנה כעבור זמן מה, אלא שבינתיים חייבים לפסוק על-פיהן.

היו"ר ב. אזנייה: נעבור עתה לשאלות.

לא שוכנעתי מדבריו של השופט לם בנוגע להצעת החוק כולה. באיזו נקודה רואה הוא בחוק המוצע הרעה לעומת התיקונים שהוא עצמו סחייבם? מה יסוד האופטימיות באשר לריפורמה בעתיד? מה יסוד הפסימיות לגבי רפורמה חלקית בהווה?

נ. ניר: ברצוני לשמוע מהשופט לם מה היה הוא מציע לשנות במערכת בתי-המשפט, בניגוד למוצע בחוק בתי-המשפט.

ס. בגין: מה דעתם של השופטים הנכבדים ביחס לחלוקת בתי-המשפט לשני אנפים - אגף פלילי ואגף אזרחי - לא על-פי צו אלא על-ידי החוק עצמו? אני מתכוון כאן לשאלת התמחותם של השופטים והייתית רוצה לדעת אם אין השופטים הנכבדים סבורים שיש בכל זאת קושי מסויים בזה שבענינים כל-כך גבדלים כמו ענינים פליליים וענינים אזרחיים יכול לדון אותו שופט?

ז. ורהפטיג: אני מסכים לחלק מן הדברים אשר נאסרו על-ידי השופטים המחוזיים.

ברצוני לשמוע את דעתם של השופטים המחוזיים בשטח הערעור. האם אפשר להמשיך במצב הנוכחי בו על הרבה דברים אין אינסטנציה של ערעור, וקיימת שיטה קסציונית יותר מאשר אפלציונית. האם לא בשלה השעה להנחת שיטה אפלציונית בעלת שתי אינסטנציות?

האם ל הגיעה השעה לעריכת רפורמה בשיפוט האדמיניסטרטיבי? כיום ישנה רק אינסטנציה אחת בשטח השיפוט האדמיניסטרטיבי הנב"צ, אם כי קיימות גם ועדות ערעור אשר הוקמו על-ידי חוקים רבים. האם לא הגיעה השעה להקים שיפוט אדמיניסטרטיבי בעל שתי אינסטנציות, מקביל לשיפוט פלילי ושיפוט אזרחי? האם אין לחשוב על קונסולידציה של כל ועדות הערעור והפיכתן לאינסטנציה ראשונה של השיפוט האדמיניסטרטיבי בענף שהב"צ יהיה אינסטנציה קסציונית נפרדת בבתי-המשפט העליון?

א.ו.

ז. ורהפטיג:

רבות שמענו מהסופט ד"ר הלוי בענין בזיון
בתי-המשפט, אם כי לא שמענו עדיין כיצד
אפשר לצאת מן הסבך הזה. בקשר לכך ברצוני לשאול את השופטים המחוזיים
האין הם סבורים שבשאלת בזיון בתי-המשפט יש לכלול גם את בתי-הדין
הדתיים. האם אין השפעת גומלין שלילית כאשר מזהירים את הציבור
בפני זלזול בבתי-המשפט, אך לעומת זאת אין אוסרים עליהם לזלזל בבתי-
הדין הדתיים, שאף הם קיימים סכוה חוק של המדינה? האין דבר זה מביא
לזלזול גם בבתי-המשפט? האם אין הטוב מחייב פעולה סולידרית של כל
האינסטנציות המשפטיות להגנת כבודן?

רציתי לשאול שאלה אשר אינה נוגעת לחוק:
מתי חושבים השופטים לבצע רפורמה בכתיבת פרוטוקולים?

ט. הלל:

עורכי-הדין אשר הופיעו בפני הוועדה הביעו
את הדעה כי רצוי לחלק את הבג"צים לשני סוגים
ולהביא חלק מהם לבתי-המשפט המחוזיים. מה דעתם של השופטים המחוזיים
על כך? האם הם סבורים כי הנאים מתאימים להבאת חלק מן הבג"צים לבתי-
המשפט המחוזיים, אם באופן בלעדי ואם במקביל להבאת בפני בית המשפט העליון,
ואם כן - מה צריכה החלוקה העניינית?

השופט ד"ר לס:

שאלו אותי מדוע אני סבור שאין צורך בחוק זה
לדעת, הסעיפים 7 - 1 כוללים דברים מיותרים
ואף מסוכנים; הדבר המסוכן הוא הדיון הנוסף; הדבר המיותר הוא שבית-המשפט
העליון יכול, אם רוצה בכך, לשבת בהרכב יותר גדול. חוק המעבר
שונה במיוחד כדי לאפשר לבית-המשפט העליון לשבת במספר שופטים גדול
מסלושה, ונאמר בחוק כי בית-המשפט העליון ישב בהרכב שופטים בלתי-זוגי,
במספר שייקבע על-ידי נשיא בית-המשפט. גם סעיף 1 הוא מסוכן, מפני
שתעורר השאלה אם "בשטח המדינה כולה" פירוטו שיש לו שפוט גם על
אנשים העוברים עבירה בחוץ-לארץ.

אשר לסעיפים 15 - 8, דיברתי כבר על סעיף 8
בקשר לסמכויות של שר המשפטים, לגבי גסעיפים הנותרים, כל הנאמר בהם
קיים גם כיום ואין צורך להוסיף על זה, פרט לשינויים שחברי ד"ר הלוי
דיבר עליהם.

על כן אין צורך בחוק הכולל.

בענין החלוקה לאגפים אין לתת תשובה ברורה
וכוללת. לעת-עתה ישנם במדינה רק שלוש בתי-משפט מחוזיים ובהם אין
לדרוש חלוקה לאגפים והתמחות. גם השופטים עצמם מתנגדים לכך שידונו
תמיד בסוג משפטים אחד. רובם המכריע של השופטים סבורים כי לשופט
דרושה חילופין. ישנם דברים מיוחדים במינם כמו ענייני פאטנטים בהם
שופט צריך אולי להתמחות, אך אינני חושב שכדרך כלל אפשר לדרוש משופט
כי יתמחה רק בסוג משפטים מסויים ולא ישב במשפטים מסוג אחר. שופט צריך
להבין בעיות מתחום הפלילי והאזרחי כאחד וסבב דוגמת זה השודר בקונטיננט
רק עלול להזיק. אני בעד מפציאליזציה, אך לא בעד זה שמומחה לא ידע
דברים אחרים. אם שופט ישב שנים רבות באגף אחד, עלול הוא לשכוח בעיות
משפטיות הנוגעות לאגף השני.

אני חושב כי בשאלת ההתמחות אנו מושפעים
מהמצב בקונטיננט. לדעתי, מצב זה אינו מזיק אולי, אך הוא גם אינו מועיל.
המצב בקונטיננט הושפי. ממעמדו המיוחד של הקטיגור שם, ועולה בהרבה
על מעמדו של הסניגור. אולם אצלנו בא-כוח היועץ המשפטי ובא-כוח הצד
השני שווים בכל.

אני סבור שהנסיון אשר השופט רוכש לו בסוג
אחד של משפטים מסייע בידו בשבתו במשפטים מסוג אחר. על כן החוק בנקודה
זו צריך להיות גמיש ולא לקבוע חלוקה.

חלק מעורכי-הדין טוענים שאין צורך בבתי-משפט
השלום וכי את כל התביעות אפשר להביש לבתי-המשפט המחוזיים. הם אינם
מבינים שעל-ידי זה ייגרם אסון בשטח השיפוט. כבר כיום הפרוצדורה בבתי-משפט
השלום שונה מן הפרוצדורה בבתי-המשפט המחוזיים ופשוטה ממנה. בטרם מתחילים

הסופט ד"ר לם:

בבית-המשפט המחוזי במשפט יש לעבוד כמה ילכים מוקדמים אשר אינם קיימים בבית-משפט השלום, בו השופט צריך לתת החלטה מהירה. אני חושב כי את הפרוצדורה בבית-משפט השלום יש אולי לעשות עוד יותר פשוטה ודומה לשיטה של "באגאטקה" שהיתה קיימת בחוץ-לארץ. יש אולי לקבוע כי לא בכל המשפטים בבית-משפט השלום יש צורך לכתוב פרוטוקול וכי לא על כל ההחלטות יש ערעור מלא.

עורכי-הדין אמרו כי בסופו של דבר טוב יהיה להעניק לבית-המשפט המחוזי סמכויות שיפוט בלתי-מוגבלות כדי שאדם אם ירצה בכך יוכל להתדיין בבית-המשפט המחוזי. אני חושב כי דבר זה יהיה אפשרי רק כאשר תבוצע רפורמה שלמה במערכת בתי-המשפט. כיום אין בבתי-המשפט המחוזיים מספיק שופטים ואין גם מספיק מועמדים לשופטים מחוזיים. על כן שינוי כזה אין לעשות על רגל אחת.

נשאלה כאן טאלה בקטר לקסציה ואפלציה. אני חונכתי על שיטת האפלציה ואני מוכרח לומר כי רק במשפטים ספורים הצלחתי להביא את בית-המשפט לערעורים לשמיעת העדים מחדש. לעומת זאת, אפילו בשיטה הקסציונית שלנו, אם סבור שופט היושב בערעור כי השופט דלטסה שמע עד אשר לא צריך היה לשמוע אותו, הוא יעשה אפלציה. אין הבדל רב בין שני העקרונות. אם ייקבע בחוק שיש מקום לדרוש שמיעה מחודשת של העדים, לא יהיה עורך-דין אשר לא ידרוש זאת ולא יהיה בית-משפט אשר יסרב.

אשר לחלוקת הבג"צים, סבור אני כי הגיע הזמן להעביר את סמכות השיפוט בבג"צים לבית-המשפט המחוזי, כדי שתהיה קיימת אינטסנציה של ערעור גם על בג"צים. אין טעם לחלוקת בג"צים לקטנים ולגדולים.

אשר לרשמים, קיימת פקודת הרשמים ולכן מה הצורך להכניס את השאלה הזאת להצעת החוק?

אחר. אני מתנגד לערעור על הוצאה-לפועל. אך יש צורך בתיקון/בסטה זה והוא: העברת ההוצאה לפועל לידי שופט שלום.

אני רוצה לתת דוגמה נוספת עד כמה מסוכן לחוקק חוקים חדשים. לפני זמן קצר קיבלה הכנסת חוק אשר הרחיב את סמכותם של בתי-משפט השלום בעניני חוקה. בחוק ההוא השתמשו במונח "תובענות", בהצעת חוק זו משתמשים במונח "תביעות". שינויים אלה עשויים רק לגרום לסיבוכים, מפני שאיש לא יעלה על דעתו כי השינוי בנוסחקלטורה הוכנס ללא כוונה מיוחדת.

הסופט ד"ר הלוי:

אחיל בשאלת כבוד היו"ד, בקשר לסימן 38 לדבר המלך במועצתו. אני חושב כי חלה בעניין זה אי-הבנה מטפסית קטנה ועל כן הייתי רוצה להסביר זאת. בתקופת המנדט היו בארץ שני סניפי חוקים: (א) דבר המלך במועצה אשר בחקב אנגליה גופא; (2) פקודות ("אורדיננסים") אשר הוצאו על-ידי הנציב העליון. היחס ההדדי אשר היה קיים בין דבר המלך במועצה לבין פקודה של הנציב העליון מקביל ליחס הקיים כיום בין חוק לבין תקנה. כשם שכיום אין תקנה יכולה לבטל חוק, כך גם בתקופת המנדט לא יכלה פקודה של הנציב העליון לבטל דבר מלך במועצה, ובכוונה קרא הנציב העליון לדברי החקיקה המקומיים אשר הוצאו על-ידי בשם פקודה ולא חוק, אם כי גם באנגליה קיים מושג המקביל לחוק אצלנו והוא ה"אקט". השם "פקודה" אשר ניתן על-ידי הנציב העליון לדברי החקיקה שלו בא ללמד כי הפקודה אסור שתחרוג מהתחומים אשר נתחמו על-ידי דבר המלך במועצה. לכן התעוררה תמיד שאלה האם פקודה מסויימת היא בתחומי דבר המלך במועצה.

בצדק העיר חברי ד"ר לם כי דבר המלך במועצה הסטין את המחוקק המנדטורי להוציא פקודות במסגרת קבועה וידועה, ולא לפגוע בסמכויות בתי-המשפט, אלא עד כמה שדבר המלך במועצה מתיר לו לעשות כן. מכאן באו ושאלו אם אמנם שומרת פקודה מסויימת על ההגבלה הזאת, ואם לאו - היתה בטלה מעיקרה ובתי-המשפט היו סבורים עליה כמבוססת.

השופט ד"ר הלוי:

מצב זה השתנה באופן יסודי על-ידי עצם הקמת המדינה. עם הקמת המדינה נעלם ההבדל בין שני מיני חוקים מנדטוריים. כל חוק של הכנסת הוא עליון ורבוני כשם שהכנסת היא עליונה ורבונית; כל חוק של הכנסת עליון לגבי כל חקיקה מנדטורית, בין אם יצאה מן המלך ובין אם יצאה מן הנציב העליון.

השופט ד"ר לם:

גם כאשר זה חוק ספציאליץ

השופט ד"ר הלוי:

אני חולק על הבחנה זו. במחיי-יד יכולה הכנסת לחוקק חוק המבטל את כל דברי המלך במועצתו. אם הכנסת חוקקה חוק המנוגד לדבר המלך במועצתו - חוק הכנסת שריר וקיים וההוראה המתנגדת של דבר המלך במועצה מתבטלת. אך נשאר פקודת מנדטוריות רבות שהכנסת לא ביטלה אותן וגם אינה מתכוונת לבטלן. רבות מבין פקודות אלו הן לחם-חוקנו, כמו פקודת הנזיקין, למשל. כל עוד אין מוצאים דופי בפקודה מנדטורית משאירים אותה בתוקפה; כל עוד משאירים אותה בתוקפה ניתן לבדוק אם היתה בעלת תוקף מלכתחילה, אם נחקקה בגבולות דבר המלך במועצתו. אתן דוגמה: בפקודת החוס הפלילי היה סעיף האוסר ביגמיה, אולם האיטור אינו שווה לגבי כולם וזאת, כדי להרשות ביגמיה אצל המוסלמים, להתירה בתנאים מסוימים ליהודים על-יטוד היתר של בתי-הדין הדתיים, ולאסרה על הנוצרים. אולם בזמן המדינה יכול להופיע בבית-המשפט עורך-דין המלמד סגוריה על יהודי בן עדות המזרח הנאשם בביגמיה, בניגוד לסעיף 181 של פקודת החוק הפלילי. הסגור טוען שמלכתחילה חרג סעיף 181 מגדר דבר המלך במועצתו, מפני שבדבר המלך במועצתו ישנו סעיף הקובע את שויון כל הדתות, על הגזעים וכל הלאומים בארץ; הוא יכול לטוען שסעיף 181 ספלה במפורש בין יהודים, נוצרים ומוסלמים ועל כן איננו בר תוקף. טענה כזאת היא לגיטימית (ולא חשוב כאן אם היא נכונה ומבוססת), ובית-המשפט יכול להחליט במקרה כזה שסעיף מסויים של פקודה מנדטורית, אשר לכאורה לא בוטל על-ידי הכנסת, היה חסר תוקף מלכתחילה, מפני שנחקק בניגוד לאמור בדבר המלך במועצתו.

למה חושש חברי ד"ר לם? - הוא חושש שאם

חוק בתי-המשפט יבטל את סיומן 38 לדבר המלך במועצתו ולא יבוא סעיף אחר במקומו, לא יהיה מקום לטענה כזאת. על-ידי כך עלולים אתם כאילו להכשיר חלק מן הפקודות שאילולא כך אפשר היה לטעון כי לא היו בתוקף מלכתחילה. התשובה על זה היא שכל חוק אשר הכנסת תחוקק לא יהיה בעל תוקף רטרואקטיבי, אלא תוקפו יחול מיום קבלתו ואילך. מובן מאליו. שאם לא נאמר בחוק במפורש כי תוקפו רטרואקטיבי, הרי שהוא חל מיום קבלתו ואילך. היינו, אם תתעורר לאחר כניסת חוק בתי-המשפט לתוקפו שאלה אם סעיף מסויים בפקודת הבוררות, למשל, היה מלכתחילה בר תוקף - יוכלו בתי-המשפט לפטוק בעניין זה במקודם, מפני שהשאלה היא אם אותו סעיף היה בר תוקף לפני 30 - 20 שנה - בשעת חקיקת הפקודה על-ידי הנציב העליון בתוקף סמכויותיו המוגבלות לפי דבר המלך במועצתו - והרי תחולתו של חוק בתי-המשפט, המבטל את דבר המלך או חלק ממנו, לא תהיה רטרואקטיבית.

אני מסכים לדברי חברי ד"ר לם בנוגע לערעור

וקסציה. חבר-הכנסת ד"ר ורהפטיג שאל כאן אם אפשר להמשיך במצב הנוכחי, בו קיים ערעור וגם מעין קסציה על פסקי-דין של בית-משפט השלום, ורק מעין קסציה על פסקי-דין של בית-המשפט המחוזי. התשובה הפורמלית היא שאין כל הבדל בין ערעור המוגש לבית-המשפט המחוזי על-פסק-דין של בית-משפט השלום, ובין ערעור המוגש לבית-המשפט העליון על פסק-דין של בית-המשפט המחוזי. גם הערעור המוגש מבית-משפט השלום לבית-המשפט המחוזי דומה לקסציה. האנומליה היא בזה שישנן שתי אינסטנציות לערעור על פסק-דין של בית-משפט השלום ואינסטנציה אחת בלבד לערעור על פסק-דין של בית-המשפט המחוזי, ואף מחוקק לא מצא עדיין פתרון לכך. הועלתה פעם הצעה להגיש את הערעורים על פסקי-דין של בית-משפט השלום במישורין לבית-המשפט העליון, אלא שיש בכך סכנה של הצפת בית-המשפט העליון בערעורים. אפשר גם להציע שתבוטל האינסטנציה השניה לערעורים על פסקי-דין של בית-משפט השלום, אך על-ידי כך תיווצר חקלה של אי-אחידות בהחלטות בתי-המשפט המחוזיים אשר ידננו בערעורם כאינסטנציה ראשונה וטופית, למשל בכל ענייני פנוי. רצוי שחוק הגנת הדיירים וכן חוקים אחרים יקבלו פירוש אחיד על-ידי בית-המשפט העליון. נשיא בית-המשפט העליון כבר הטביר כי רוב הבקשות לערעור באינסטנציה שניה נדחות, ולכן קיומן של שתי אינסטנציות לערעור על פסק-דין של בית-משפט השלום

השופט ד"ר הלוי:

ואילו אינטסנציה אחת בלבד לערעור על פסק-דין של בית-המשפט המחוזי, מהווה יותר פגם אסתי וחוטר הגיון, אך למעשה אינו נורא כל-כך, על כל פנים אין הבדל במהות הערעורים הנשמעים בבית-המשפט המחוזי ובין הערעורים הנשמעים בבית-המשפט העליון. בדונו בערעור שומע בית-המשפט המחוזי אותן הטענות המשפטיות הנשמעות גם בבית-המשפט העליון, לא-פחות ולא יותר.

כאשר דנים בהבדל בין ערעור לקטציה יש לציין שאי-אפשר לקבל כאן, בארץ, את השיטה של שמיעת עדים כלליה מחדש בעת הערעור. וזאת מסיבה נוספת: המשפטים בארץ מתנהלים על-פי תרוצדורה האנגלו-סכסית, אשר בוודאי לא תשונה במסגרת הצעת חוק זה, בין אם שיטה זו טובה או לא. לפי הפרוצדורה האנגלו-סכסית הנהלת המשפט וחקירת העדים היא מחפידת העיקרי של נציגי הצדדים ולא של השופט, אשר רק פה ושם מוצא לנכון לשאול את העדים בנקודות שלא נתבררו די צרכן. לפי הפרוצדורה הקונטיננטלית נגבות העדויות על-ידי השופט עצמו ולכן גם בזמן הערעור, כאשר שומעים את העדויות מחדש, הן נגבות על-ידי השופט היושב בערכאה שניה. מסיבה זו אין העדויות עשויות להשתנות כל-כך מערכאה לערכאה. אולם אצלנו גביית העדויות היא מעין דו-קרב בין עורכי-דין של הצדדים, והוצאת האמת מפי עד תלויה בעיקר בכשרונו של עורך דין. היועץ המשפטי המלומד בוודאי יאשר כי דרוש כשרון פסיכולוגי רב כדי להביא את העד לידי אמירת אמת. ברור כי יסוד של שיטת משפט זו הוא יסוד של מלחמה: הצדדים מתחרים ביניהם ועורך-הדין המוכשר יותר מצליח להציל יותר מפי העדים. הקירת שתי-וערב היא אמנות בפני עצמה, אם כי אפשר לדון את כל השיטה האנגלית לשלילה. ברור כי לאור השיטה הקיימת של גביית עדויות אין לצפות כי אותן העדויות ישמעו במשפט באינטסנציה ראשונה ואחר-כך גם בערעור. מתן אפשרות לשמוע מחדש את כל העדויות בזמן הערעור יהרוס את התוצאות אשר הושגו באינטסנציה הראשונה, מפני שכל עד אשר בניגוד לרצונו הודה באינטסנציה ראשונה בנקודה חשובה, וזה הודות למאמציו של עורך-דין מוכשר, ינסה לחקן את דבריו כאשר ישמעו העדויות מחדש בעת הערעור. לכל היותר אפשר להרשות פה ושם השלמת עדויות מסוימות ובדיקה טיבן. כך נוהגים בארצות בהן קיימת הפרוצדורה האנגלו-סכסית. אולם שמיעת העדויות קיימת רק פעם אחת, מפני שאין לתת לעדים אפשרות להשמיע את דבריהם במהדורה שניה בצורה אחרת, ואין גם סיכוי כללי כי בגביה המחודשת של העדויות תתברר האמת.

אשר לרישום העדויות, פניתי לא פעם להנהלת בתי-המשפט וביקשתי להנהיג שיטה מכנית של רישום העדויות. כל שופט אורח מחוץ-לארץ מתפלא על כך שבסכסך זה חייב אנו כפי לחינו בימי הביניים. הרי ישנן מכוונות לרישום דברים, ואני חושב כי מכוונות כאלה נמצאות בכמה ממשרדי המשלה. אפשר להנהיג גם רישום עדויות על-ידי קצרנים. שינוי השיטה של רישום העדויות יהווה תיקון טכני חשוב מאד, הנוגע לגוף העניין ויש בהחלט לעשותו.

אשר לשיפוט האדמיניסטרטיבי, יש אולי מקום לדון על כך במסגרת חוק בתי-המשפט. עניין זה נוגע לבג"צ וכבר בישיבה הקודמת הצעתי להרחיב את תחולתו של הבג"צ על פקידי הסוכנות היהודית ועל פקידי ציבור אחרים שאינם פקידי ממשלתיים, ואז זה יתקרב לשיפוט האדמיניסטרטיבי. אני חושב כי ההצעה אשר הועלתה בעניין זה על-ידי הסודרות עורכי-הדין היא הצעה טובה. הם הציעו כי בכל מקרה בו אין בית-הדין תבוה לצדק יכול כיום לעשות צדק מפני שאינו רשאי להתערב בשקול-דעת, ימצא נוסח גמיש יותר אשר יגדיר את סמכויות הבג"צ בצורה אשר תאפשר לו להתערב בכל מקרה בו הצדק דרוש זאת. אני סבור כי במסגרת חוק בתי-המשפט אפשר יהיה להסתפק בזה.

אינני יודע אם בתי-המשפט האדמיניסטרטיביים בתור גוף נפרד טובים מבתי-המשפט הכלליים. שאלה זו קשורה לשאלת ההתמחות. אני סבור כי השיטה האנגלית שוללת בדרך-כלל בתי-משפט נפרדים לעניינים אדמיניסטרטיביים ואחרים, אינה באה לשלול את התחמחות האישיה של כל שופט. היא שוללת רק הצמדת השופטים לשיפוט בעניינים מסויימים בלבד: בעניינים פליליים, אזרחיים או אדמיניסטרטיביים. כוחו האדיר של השיפוט באנגליה מתבטא בכך שהעקרונות הכלליים של שלטון החוק, העקרונות של חופש הפרט, פירוש חוקים באופן קבוע, שויון האזרחים בפני החוק וכו', מופעלים באופן שונה במשפטים אזרחיים,

השופט ש"ר הלוי:

פליליים ואדמיניסטרטיביים, ודווקא על-ידי אותם השופטים. אם יפצלו את מערכת בתי-המשפט יתר על המידה, לפי התמחויות שונות, עלול להווצר טיפוס של שופט המומחה במקצוע אחד, אך איננו שופט טוב במדבן היסודי של השיפוט.

אשר לבזיון בתי-המשפט, אני חושב כי בישיבה הקודמת כבר הצענו הצעה ברורה והיא, לתת תוקף מחודש לסעיף 4 לפקודת בזיון בתי-המשפט. נשיא בית-המשפט העליון אישר את הצעת השופטים המחוזיים. אזכיר את פסק-הדין הידוע אשר ניתן על-ידי נשיא בית-המשפט העליון בו הוא אומר כי לפי העיקרון שסעיף מסוייה של פקודה מנדטורית העומד בניגוד לדבר המלך במועצתו בטל מעיקרו, חייב הוא להחליט שסעיף 4 לפקודת בזיון בתי-המשפט בטל מכלתחילה; יחד עם זאת מפנה השופט אולשן כבר בפסק-דינו את תשומת-לבו של המזוקק לכך שאם י משום תועלת הציבור בקיום הסעיף הזה, על הכנסת לתת לו תוקף חוקי. אנו אומרים שיש משום תועלת הציבור בקיום הסעיף הזה. באותו פסק-דין נחלקו דעות השופטים והשופט ויתקון אשר היה במיעוט חיווה דעתו כי סעיף 4 לפקודת בזיון בתי-המשפט הוא בר-חוקף. אם סעיף 4 יהיה בחוקף יחליט בית-המשפט העליון באיזו מדה יש להפעילו.

כפי שכבר אמרתי, לא השופט עומד בפני סכנת השפעה מצד העתונים; לא השופטים בטכנה שיכוונו על-ידי העתונות. הסכנה העיקרית היא שעל-ידי קריאת חומר מסויים בעתונים על המשפטים הלויים ועומדים יתערער אמונו של האזרח בבתי-המשפט. לכן צריכה להיות לבג"צ הסמכות לקרוא לפניו עורך של עתון בו יורסמו דברים על משפט החלוי ועומד, כדי שיתן טעם מדוע לא ייענש על הסתח אזרחים והפצת משפק קדום בענין המתברר בבית-משפט. הכרחי כי תהיה לבג"צ סמכות כזאת, אם רוצים שהשיפוט יישאר בידי בתי-המשפט ולא יחדר לדרגת שיפוט על-ידי העתונות. בנאום הפתיחה בכנסת לחוק בתי-המשפט הזכיר שר המשפטים כי השופט פונקפורטר גינה את המציאות הקיימת בארצות-הברית של "Trial by Newspaper". שעה שמתחיל בארצות-הברית משפט גדול ועוד בטרם הוא מתחיל, מתחילה העתונות לנהל מעל דפיה ויכוח פומבי על כך גינה ין הצדדים צודק. אין סכנה כי ויכוח מעין זה ישפיע על שופטים מקצועיים, אך הוא עלול להשפיע על הציבור. זאת יש למנוע אצלנו.

בענין הנהלת בתי-המשפט אמר כבר חברי, ד"ר לם, שרצוי להפריד במידת האפשר בין משרד המשפטים לבין בתי-המשפט אנו נמצאים כיום במחצית הדרך. סעיף 14 לחוק השופטים קובע כי אחד השופטים יהיה אחראי בפני שר המשפטים על מנהל בתי-המשפט. חריג מן אייזנבאג הוא האחראי על כך בפני שר המשפטים. אך רצוי שמנהל בתי-המשפט יהיה אחראי לא בפני שר המשפטים כי אם בפני נשיא בית-המשפט העליון, כדי למנוע בבת-אחת את כל ההשפעות ההתערבות האפשריות מצד הרשות המבצעת. החיקון הרסוב ביותר יהיה הפרדה גמורה בין משרד המשפטים לבין בתי-המשפט.

השופט ד"ר עציוני:

אשתדל לענות תחילה על השאלה היסודית באשר להתנגדותנו לחוק זה. אני חסיד השיטה האינדוקטיבית וכאשר באים עתה לחוקק חוק שואל אני את עצמי: לטובת מי מחוקקים? נראה לי כי חוק בתי-המשפט הוא חלק מהקונסטיטוציה שלנו ואיננו ענין לשופטים ולעורכי-דין בלבד, אלא לציבור כולו. חוק זה בא לקבוע בחלקה את דמות המדינה. כאשר דנים בענין הבא לקבוע את דמות המדינה לזרות נשאלת השאלה האם הכנסת כבר רכשה לה נסיון הדרוש לשם כך. על כך אומר אני: זהירות, מפני שאינני יודע אם אנו כיום יכולים כבר לומר מה טוב ומה רע. והרי כדי לשנות את הקיים יש לעת מהו הרע ובאיזה כיוון לסנותו. אני סבור כי אפשר עוד להמתין קצת ולא לשנות כיום את החוק.

אשר להתמחות של השופטים, נראה לי שרבים מאתנו מסתמכים על נסיונם בחוץ-לארץ ולוקחים דוגמה ממדינות גדולות.

א.ו.

ועדת החוקה, חוק ומשפט,
1.2.56

השופט ד"ר עציוני:

מדינתנו היא מדינה קטנה וגם ההתמחות אינה אותה ההתמחות הדרושה בארצות גדולות בהן חיי המסחר מפותחים, אצלנו רוב המשפטים האזרחיים מצטמצמים למשפטים על האונות-דרכים. גם בדיני הראיות אין הבדל בין המשפט הפלילי למשפט האזרחי: אותן שיטת חקירה נהוגה בשני סוגי המשפטים ונשאלת השאלה אם שיטה זו היא בריאה; אם בריאה שאדם בארץ לא יוכל להופיע בבית-משפט ללא עורך-דין, מפני שאין הוא יודע מה מותר לו לשאל ולמה אסור.

חבר-הכנסת ד"ר ורהפטיג שאל כאן בקשר עם בזיון בתי-הדין הדתיים. אני חושב כי שאלתו היא במקומה. כל עוד ניתנות לבתי-הדין החתיים סמכויות שיפוטיות יש לשמור על כבודם, אך הם אינם מוזכרים בפקודת בזיון בתי-המשפט. זהו ענינה של הכנסת אשר צריכה לדאוג לכך שתהיה סנקציה על בזיון בתי-הדין הדתיים.

האם הוועדה תזמין גם את תציגים
של שופטי השלום?

השופט איזנברג:

כן.

היו"ר ב. אזניה:

אני מודה לשופטים. העזרה אשר הגישו לנו
תעמוד לנו בעת הדיון בווק.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.